

Temna stran meseca še rahlo bolj osvetljena

Delo kot kazen – Jugoslovanska zakonodaja je med letoma 1945 in 1951 poznala kar štiri oblike nesvobodnega dela

Celje – Delo kot kazen je naslov nove študije dr. Milka Mikole, ki je v knjižni obliki pravkar izšla v založbi Zgodovinskega arhiva Celje. Gre za tretje knjižno delo tega celjskega zgodovinarja, v slovenski javnosti bolj znanega kot soavtorja razstave in zbornika Temna stran meseca, ki strokovno in na podlagi dokumentov obravnava vse oblike represije v letih po drugi svetovni vojni.

Kot prva na temo represivnosti nekdanjega jugoslovanskega sistema, ki je zaradi uničenih, zaprtih ali preprosto neobdelanih dokumentov še vedno zelo slabo raziskana, je izšla študija Milka Mikole o sodnih procesih na Celjskem med letoma 1944 in 1951. Druga knjiga, ki je bila hkrati njegova doktorska dizertacija, je bila knjiga z naslovom *Zaplembe premoženja v Sloveniji med letoma 1943 in 1952*, tretja pa je zadnja študija z naslovom *Delo kot kazen*. Dr. Mikola pravi, da ga tematika še vedno vznemirja, zato snuje obsežnejšo študijo o represiji v Sloveniji med letoma 1945 in 1951, torej v obdobju stalinizma. V njej bi rad zajel vse oblike represije, od povojnih pobojev, do montiranih procesov in vseh oblik prisilnega dela, čakal pa je na to, da bodo dokumenti in drugi zgodovinski viri postali dostopni.

V študiji *Delo kot kazen* dr. Milko Mikola ugotavlja, da je jugoslovanska zakonodaja med letoma 1945 in 1951 poznala kar štiri oblike nesvobodnega dela: prisilno delo brez odvzema prostosti, prisilno delo z odvzedom prostosti, leta 1948 in 1949 pa tudi poboljševalno delo in družbeno koristno delo. Prvi dve od teh oblik

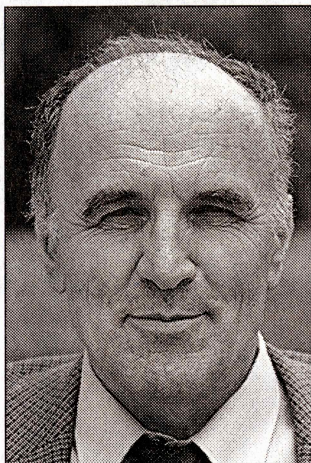

Foto Sherpa

Dr. Milko Mikola

nesvobodnega dela in tudi deloma tretjo so obsojencem kot kazen izrekala sodišča, tretjo kazen poboljševalnega dela in predvsem četrto, to je družbeno koristno delo ali DKD, pa so izrekli upravni organi brez predhodnega sodnega postopka. Kdo bo šel na družbeno koristno delo, ki ga je tedanja oblast prikazovala predvsem kot prevzgojni ukrep, so odločale posebne komisije, žrtve prisilnega, poboljševalnega in družbeno koristnega dela pa niso bili samo tisti posamezniki, ki so zaradi razrednega porekla veljali za notranje sovra-

žnike (nekdanji podjetniki, večji kmetje, duhovniki), ampak tudi intelektualci, strokovnjaki, mali kmetje in celo delavci. Podatki celo kažejo, da je bilo leta 1948 med dobrih 10 tisoč obsojenci, ki so prestajali kazen prisilnega dela z odvzedom prostosti, kar 40 odstotkov delavcev.

Študija natančno popisuje tudi posamezna kazenska taborišča oziroma poznejše kazenske zavode, v katerih so obsojenci prestajali kazen prisilnega dela, skozi dokumente pa popisuje tudi družbeno koristno delo, ki so ga oblasti kot upravni ukrep uvedle šele leta 1949 in so ga izvajali v delovnih taboriščih oziroma delovnih skupinah. Te so bile zasnovane tako, da so se po potrebi ustanavljale (denimo v Strnišču pri Ptuj, zdajšnjem Kidričevem) in ukinjale ter selile na nova delovišča (denimo ob gradnji HE pri Medvodah). Študija med drugim opozarja, da so vse štiri kazni prisilnega, poboljševalnega in družbeno koristnega dela sicer sodišča in upravni organi prenehali izrekat leta 1951, ko je bil sprejet nov kazenski zakonik FLRJ, vendar pa so morali ljudje, ki so bili pravnomočno že obsojeni, te kazni vseeno presedeti.

Damjana Stamejčič